

JOSEP M MUÑOZ

LA CIUTAT DEL SUBURBI

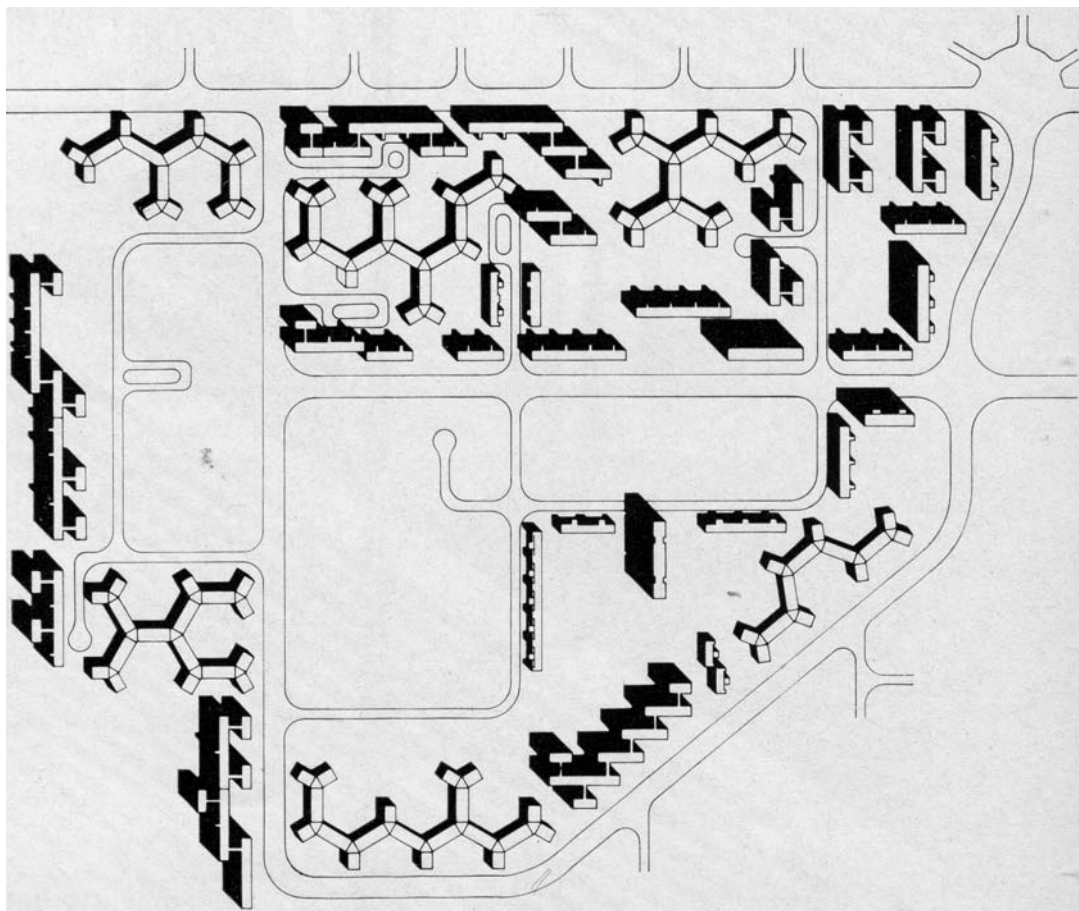
En els darrers vint-i-cinc anys, i en paral·lel a un procés que sembla imparable d'urbanització creixent del territori i d'extensió del suburbi a zones fins aleshores rurals, la reflexió dels professionals i l'actuació dels responsables polítics en l'àmbit de l'urbanisme a casa nostra ha girat entorn a dos conceptes: la reconstrucció de la ciutat, d'un costat, i la rehabilitació de les perifèries urbanes, de l'altre. D'aquesta manera, s'han mirat de cicatritzar, de "sargir" les ferides que l'urbanisme del franquisme –caracteritzat per la manca d'inversió pública i de control democràtic– havia infringit al teixit històric de les ciutats i, al mateix temps (i probablement amb menys èxit), s'ha maldat per reparar els resultats en les perifèries d'aquell urbanisme salvatge que havia fracturat barris, fragmentat espais agrícoles i segregat les trames urbanes en el decurs de les dècades anteriors.

Aquest urbanisme (o no-urbanisme, com el qualifica Francesc Muñoz en el seu article) assolia la seva màxima expressió en els polígons d'habitatges, uns barris que són, a bona part d'Europa, l'exponent del fracàs d'una determinada idea moderna de l'arquitectura. Una arquitectura i un urbanisme que, si bé resolien –parcialment, almenys– el problema de l'habitatge provocat per la necessitat d'allotjar la immigració que la industrialització contemporània havia atret a les zones urbanes en els anys cinquanta i seixanta, havien aixecat uns barris que al capdavall s'han revelat incapaçs, com diu el mateix Muñoz, de generar cap dels valors urbans com són ara «la vida comunitària, la integració de l'individu amb el seu entorn o la identificació de les persones amb el seu lloc d'habitació».

Aquest urbanisme reparador, d'inspiració socialdemòcrata, no ha tingut però la capacitat suficient per transformar les perifèries, un territori on –com afirma F. Muñoz– les noves onades immigratòries dels darrers anys «han anat introduint nous matisos en la llarga història de la segregació urbana, afegint-hi continguts racials, d'estrangeria il·legal i de noves formes d'aïllament social». Un aïllament social que ha posat dramàticament de relleu la "revolta de la *banlieue*", una explosió d'ira sense aparent contingut polític ocorreguda fa poc a la perifèria de París i de tantes altres ciutats franceses. Tanmateix, conclou Francesc Muñoz, aquests espais de rodalia han de ser vistos també com una oportunitat per a un nou urbanisme, on l'arquitectura i l'urbanisme encara poden trobar formes diferents de fer ciutat.

És per això que ens ha semblat convenient i oportú dedicar aquest dossier de L'AVENÇ a la qüestió de la "rodalia", tot reprenent alguns dels materials (que publiquem aquí de forma parcial i anticipada) que s'han presentat al seminari que, amb aquest mateix títol, i amb la coordinació de Juan José Lahuerta, ha organitzat recentment la Fundació Antoni Tàpies de Barcelona. Aquest seminari –que s'inclou dins l'activitat més àmplia proposada pel projecte *Arxiu F.X.: La ciutat buida*, actualment en curs a la mateixa Fundació Antoni Tàpies– té com a centre d'interès Badia, un polígon d'habitatge construït a la darrereria del franquisme pel Ministeri de l'Habitatge a la perifèria barcelonina, a la comarca del Vallès.

Darrerament, alguns arquitectes i urbanistes han defensat, no sense polèmica, el model del polígon i la seva dignitat. I és, que com diu Maria Rubert de Ventós en el seu article, «hi ha polígons i polígons». Però, a partir de la seva experiència concreta com a arquitecte, és la mateixa Rubert de Ventós la que pot afirmar que polígons com Badia –o, un altre cas extrem, la Mina– «se'ns mostren com a peces indigestes

Ciutat Badia, en l'actualitat Badia del Vallès, va ser el darrer polígon d'habitatges construït pel franquisme a Catalunya. La seva planta urbana reproduïx el mapa d'Espanya

en una cultura que prima la restauració o la innovació extrema a parts iguals. Als polígons la recepta per solucionar els dèficits ha estat aplicar la dosi d'urbanització que va donar bons resultats a la ciutat central. Però hi ha situacions que s'hi resisteixen perquè el problema urbanístic és més profund». La idea que defensa Rubert de Ventós, i que Francesc Muñoz comparteix, és que tanmateix cal veure aquests polígons com a espais d'oportunitat, on l'arquitectura i l'urbanisme poden trobar noves maneres de fer ciutat –sempre i quan se'n trenqui l'aïllament, connectant aquests fragments de ciutat a la ciutat.

Per què, finalment, més enllà de l'arquitectura, és l'allunyament, l'aïllament social el que caracteritza el paisatge social d'aquests polígons, d'aquesta no-ciutat. És així que pren un gran interès l'article de José Luis Oyón, arquitecte i urbanista que ha estudiat minuciosament la composició social de l'espai urbà barceloní en els anys trenta, i que arriba a la conclusió que els veritables protagonistes de la revolució de juliol de 1936 a Barcelona van ser els anarquistes de les perifèries menys integrades a la ciutat, jornalers arribats de Múrcia i d'Almeria i que, a causa del seu desarrrelament, són els més propicis a la revolta. Perquè, senzillament, hi tenien menys a perdre. ▣

NOTES

El seminari *Rodalía*, coordinat per Juan José Lahuerta (UPC) i celebrat el novembre passat, forma part del projecte *Arxiu FX: La ciutat buida* de Pedro G. Romero, que es presenta actualment (i fins al 16 d'abril) a la Fundació Antoni Tàpies, de Barcelona. Per a més informació, consulteu www.fundaciotapies.org i www.fxysudoble.org.

Els textos d'aquest dossier són la versió escurçada d'alguns dels textos presentats en el seminari *Rodalía*, els materials del qual seran publicats íntegrament per la mateixa Fundació.